

Inhoud

- 1 Iets gebeurd 7
- 2 Lola de Negervrouw 16
- 3 Sy syn liefhebberen van den arbeyd 30
- 4 Mir nichts, dir nichts 43
- 5 Nusfad 51
- 6 Met grote liefde en eindeloos geduld 59
- 7 Niet kapot te krijgen 76
- 8 Onze kleine oorlog 87
- 9 Een Turk is goedkoper, of: compleet met moskee,
vlak bij huis! 98
- 10 Oudere jongeren 107
- 11 De Volewijckers 124
- 12 Hoeveel uren heeft een dag 138
- 13 Zij zijn groot en ik ben helemaal niet klein meer 156
- 14 Een iets asymmetrische schaapskotelet 167
- 15 Zeven jaar later 180
- 16 Opnieuw vier jaar later 218
- 17 Jaren later 242
- Envoi 262
- Dankwoord 265
- Noten 266
- Geraadpleegde literatuur 268

HOOFDSTUK I

Iets gebeurd

Op de avond van 16 november 1992 trok ik voor de laatste keer de deur dicht van het huis aan de Purmerweg waar ik het grootste deel van mijn jeugd en mijn jonge volwassen jaren had doorgebracht. Ik wist dat het de laatste keer was. Een blik door het venster op het nu wel zeer grondig gesloopte interieur maakte dat daar moeilijk twijfel over kon bestaan. Maar het rare was dat het me niets deed. Zeventien jaar kwetsbare persoonlijke geschiedenis, en ik sloot ze met een wat roestende lipssleutel schijnbaar onaangedaan en vastberaden af.

Een week tevoren was mijn vader verhuisd naar het Eduard Douwes Dekkerhuis. Twee jaar had hij het nog in zijn eentje volgehouden in dat tuindorphuis waar we drieënveertig jaar tevoren waren komen wonen. Twee jaar in zijn eentje voortmodderen tussen de oude spullen, toezien hoe zijn dierbare tuin verging, voor de zoveelste keer een pannetje droog laten koken en wachten tot de telefoon rinkelde.

‘Hallo Jan,’ zei hij dikwijls als hij opnam.

‘Hoe wist je nou dat ik het was?’ vroeg ik dan, met aanvankelijk oprechte verbazing.

‘Omdat je zuster vanochtend al gebeld heeft.’

Toen het bericht kwam dat het Eduard Douwes Dekkerhuis een kamer voor hem had aan de kant van de zonsondergang, was hij begonnen op last van de woningbouwvereniging het

huis leeg te halen. Niet alleen moest het huis leeg worden opgeleverd, ook moest wat hij wilde behouden aan huisraad worden teruggebracht tot wat in zijn nieuwe kamer zou passen. Voor de rest moest alles weg. Het kwam slecht uit dat ik net voor langere tijd in het buitenland was. Nee, erg vond hij dat niet, ‘je hebt het al druk genoeg jongen’.

We wisten nog wel te regelen dat de eigenlijke verhuizing pas plaats zou vinden wanneer ik terug was. Met hulp van mijn zoon installeerden we hem en hij leek tevreden. Uiteraard, want hij lijkt altijd tevreden. Het huis inviteerde ons na het verhuiswerk op een welkomstmaaltijd in de eetzaal beneden. Daar zaten we, tussen de oudjes. Drie generaties Donkers aan de hachee.

Maar een paar dagen later belde hij me op. De woningbouwvereniging vond dat het huis niet afdoende was ontruimd. Dat verbaasde me niks, maar ik had heimelijk gehoopt dat zij, als ik, er de ogen voor hadden willen sluiten. Er was nog veel achtergebleven, en als de vorige bewoner daar niet zelf voor zorgde ging er een opruimploeg tegenaan. ‘En dat gaat achthonderd gulden kosten,’ hijgde mijn vader van verontwaardiging.

Ik belde met de woningbouwvereniging. Daar bevestigde men dit bedrag. ‘Het is bijna een hele container wat er op de vloeren en aan de muren zit.’

Achthonderd gulden. Ik zei dat ik het dan liever zelf maar deed. Met genoegen had ik dat bedrag neergeteld om van het probleem af te wezen – maar iets weerhield me. Was het een idiote, bijna atavistische angst voor de wrok van mijn vader? Nauwelijks, want ik had de operatie met gemak geheim kunnen houden voor hem.

Maar nee, ‘dan doe ik het liever zelf,’ hoorde ik mezelf opnieuw zeggen.

Na enig heen-en-weergetelefoneer met de vuilnisophaal-dienst kreeg ik tot mijn verbazing te horen dat het hier geen

grofvuil betrof – en dus kon het gewoon aan de vooravond van de reguliere ophaal op de stoep, na zonsondergang welteverstaan.

‘Maar er is één probleem,’ realiseerde ik me meteen. ‘Het licht is al afgesloten en ik krijg dat niet in het donker voor elkaar.’

Aan de andere kant van de lijn werd diep gezocht, de man had zowaar begrip voor het probleem. ‘Ach meneer, van mij mag u het buiten zetten wanneer u wilt. Wij zitten helemaal niet om werk verlegen. Maar het zijn altijd de burens hè die...’

‘Die wat?’

‘Nou ja, u weet wel wat ik bedoel. En als de reinigingspolitie een melding krijgt, tja, dan moeten ze er wel op af.’

In de namiddag gingen mijn Italiaanse schoonzoon Andrea en ik, gewapend met her en der geleende klauwhamers, koevoeten en breekijzers de restanten van het interieur te lijf. Ik had me gerealiseerd dat mijn vader al die drieënveertig jaar het merendeel van zijn vrije tijd had gependeed aan het naar eigen inzicht herscheppen van zijn hele woonomgeving – geen boek of er zat een zelfgemaakt kaftje om, geen wandversiering die niet door een in huisvljijt gefabriceerd lijstje was ingesloten, geen geluidsapparaat dat het moest doen zonder extra behuizing. Maar dat het zich zo grondig uitstreckte tot die hele, vijf kamers grote woonomgeving, verblufte ook mij. De tl-buis, die decennialang via een uitsparing boven de tussendeur eetkeuken én woonkamer had beschenen, was niet alleen aan weerszijden door matglas afgeschermd, maar bleek bovendien gevat in een kunstige beschutting van triplexlatjes. Eerst nu drong tot me door dat twee wanden van de woonkamer, én een achter de eettafel in de keuken, geheel met schrootjes waren betimmerd. Onder de zeilresten lag in alle vijf kamers een laag viltpapier alsmede een gehele extra vloer van triplex die mijn vader, te oordelen naar de afbeeldingen op de onderkant,

had meegenomen van de sigarettenfabriek waar hij had gewerkt. Zowel in woonkamer als eetkeuken was de ophanging van de gordijnrails ingepakt in een stelling van triplex die de roeden aan het zicht moest onttrekken. In de bijkeuken en boven het keukenblok was in de loop der jaren een soort zwanennest aan latjes, haakjes, verbindinkjes ontstaan dat nu, ontdaan van elke functie, me niet eens meer bizar voorkwam. Ik kreeg, dit alles en de identieke overblijfselen van de bovenverdieping in ogenschouw nemende, ineens een inzicht in het brein van mijn vader dat nog nooit zo helder was geweest: dit was allemaal zozeer een gegeven geworden in de zin van natuurlijke woonomgeving, dat hij zich simpelweg nooit kon voorstellen dat er van hem verlangd werd dat hij dit weg zou moeten halen. Wie dit weghaalde, haalde wat hem betreft de fundamente van het huis weg. En wie kon er wonen in een huis zonder fundamente?

Mijn schoonzoon keek met heuse schrik in zijn ogen toe hoe ik mijn jasje uittrok en zonder het geringste vertoon van deernis aanviel op de wanden en de vloeren.

‘Hoelang heb je hier gewoond, Jan?’ wilde hij weten. Ik antwoordde niet, ik trok, beukte, wrikte, sloeg en hakte, sleepte alles naar de straat. Andrea liet zich vervolgens ook niet onbetuigd, beukte, wrikte, sloeg, hakte en sleepte naar mijn voorbeeld. Toen we halverwege de bovenverdieping waren, op driekwart van de klus, en de volgende lading net langs de stoep deponeerden, hield daar het snelle wagentje van de reinigingspolitie stil.

Goedenavond. Wat of wij dachten dat wij aan het doen waren? Ik legde uit, vatte de teneur van de voorafgaande telefoongesprekken samen; tja, daar konden de beide heren reinigingsinspecteurs wel begrip voor opbrengen, maar ja, de zon was nog niet geheel ter kimme (we weigerden allen ostentatief naar de hemel te kijken omdat het een grijze, volstrekt zonloze

dag was geweest, een novemberdag van Bloem, zij het zonder regen) en dus moest alles toch wel even weer helemaal naar binnen.

Ik herhaalde mijn dilemma, dat toch werkelijk niet nieuw kon zijn in de praktijk van beide functionarissen: als het donker was, was ik weliswaar gerechtigd de troep achter te laten, maar dan kon ik in dat donkere huis ook niet meer slopen tot aan de vereiste voorwaarden was voldaan. Wie of ik er nu mee in de weg zat, met dat vuilnis een paar uur langer aan de rand van de stoep?

Ze keken een beetje schrikachtig naar de belendende perce-len en de overkant: waarschijnlijk wisten ze werkelijk niet waar het alarmerende telefoontje vandaan was gekomen. We bereikten een compromis: over een uurtje was het donker, dan was het spitsuur bovendien geheel en al voorbij en dan mocht wat de heren betrof de ontruiming plaatsvinden.

‘En als er dan een andere buurvrouw gaat klagen?’

Het leek iedereen verstandig geen antwoord meer te geven of op een antwoord aan te dringen.

Andrea en ik sleepten zwijgend alles weer naar binnen. Daarna gingen we een halfuur in het snel vallende duister uitrusten op de stapels latten, triplexplaten, vloerbedekking, zeil-resten en vuilniszakken. Ik keek om me heen, in de hoop herinneringen of mooie gedachten te genereren. Ik voelde: niets. Andrea leerde me het Italiaanse woord voor verklikken: *spifferare*.

Toen er drie kwartier voorbij was sleepten we opnieuw de stapels afval naar buiten; met wat er van boven nog bij kwam lag daar inderdaad voor driekwart container aan troep, zo constateerde ik vergenoegd toen het een uur verder was. Op de hoek en aan de overkant zag ik snel een gezicht achter een gordijn verdwijnen.

Nog één keer liep ik alle kamers door; daar heeft mijn bed

gestaan, probeerde ik nog eens in mezelf, daar was het gleufje onder de plint waar ik mijn spaargeld verstopte voor mijn zusje. Daar, links in de tuin, ligt mijn dierbare kater Elvis begraven. Daar zat mijn moeder naast de kachel met de asla op schoot, nog bruikbare stukjes kolen te vergaren die ze teruggooiden in het vuur. En daar... laat maar. Ik draaide de roestende lippsleutel voor de laatste keer om.

Terwijl ik de auto startte kwam het pas naar buiten. Eerst nog zacht, alleen op de adem in mijn mond, maar al snel dieper vanuit mijn keel, terwijl we richting Volendammerweg en Ring reden.

‘Kut Noord! Groot Kut Dorp!’ tierde ik. ‘Grote Teringbuurt met je aangevers en je kleinzieligheid en je domheid en je haat en je... je...’ Andrea begon eerst te lachen, maar toen ik niet meelachte zweeg hij, zoals je zwijgt in het bijzijn van iemand die zijn verstand is kwijtgeraakt.

De explosie duurde een paar minuten en toen zweeg ook ik, terwijl we terugreden over de ringweg, en ik bleef zwijgen van verbazing. Waarom had deze hele expeditie me zo weinig emotie gekost? Waarom had elke neiging tot vertedering, tot exploratie van de restanten van mijn jeugd, het zo hardhandig afgelegd tegen een mijzelf ook verbazende woede en destructiedrift? Het waren mijn laatste stappen in het ouderlijk huis, en ik had alleen maar willen vernielen, wegmaken, tot deerniswekkende stapel afval reduceren wat me dierbaar had moeten zijn. Ik was verbaasd over de woede die in me zat en zag tot mijn schrik dat ik met een vaart van honderdzestig door de Zeeburgertunnel stoomde. Andrea lachte alweer.

Een halfjaar later, om precies te zijn op 22 mei 1993, verscheen in *Het Parool* (maar ook in andere dagbladen) een advertentie van de Nederlandse Spoorwegen ter grootte van een halve pagina. AMSTERDAM IS OMSINGELD stond erboven. Een koddig

tekeningetje van een man met een conducteurspet die twee losse stukken treinrails aan elkaar knoopt, sierde de advertentie, die tot doel had de aandacht erop te vestigen dat de volgende dag op feestelijke wijze ‘de Zuidtak’ zou worden geopend. ‘Het was een hele operatie,’ meldde de tekst, ‘maar op 2 mei is het dan zover... Amsterdam heeft een ringspoorbaan.’ Gevolg? ‘Vele minuten tijdwinst.’ En dus? ‘Open dag met gratis vervoer.’

Op het afgebeelde kaartje zag je inderdaad hoe een ring werd gelegd van het cs naar Sloterdijk, via de De Vlughtlaan, Lelylaan en Zuid wtc, rai, Duivendrecht, Amstel, Muiderpoort en weer terug naar het cs.

Wie dit schematische kaartje goed bekeek zag wat de tekst al deed vermoeden: het Amsterdam dat door de spoorwegen was ‘omsingeld’ omvatte heel Amsterdam, alles tot aan Sloterdijk en andere buitengewesten als Duivendrecht, Diemen-Zuid, zelfs Weesp... maar niet Amsterdam-Noord. Dat stadsdeel lag als een niet nader aangeduide en uit het kader verdwijnende vlek wel midden bovenaan in de tekening, maar geen enkele lezer die niet beter wist werd erdoor op het idee gebracht dat hier nog een stuk van Amsterdam lag. Het werd immers niet ‘omsingeld’ door de ns? Hoe kon het dan Amsterdam zijn?

Ik bespeurde tot mijn verbazing enige verontwaardiging over het feit dat Noord werd genegeerd, een gevoel dat vrij nieuw voor me was. Iets soortgelijks had ik ook al bij mezelf bespeurd toen op 27 september 1990 minister May Weggen de ringweg om de stad Amsterdam voor geopend had verklaard; diezelfde dag had ik gepoogd met de auto naar het huis van mijn ouders te rijden, maar was nog voor ik de Zeeburgertunnel bereikte alweer via Oost omgeleid. Blijkbaar hoefde Noord dus nog niet bereikbaar te zijn om een Amsterdamse ringweg officieel voor geopend te verklaren.

Ik herinnerde me, ook uit 1993, hoe ik de nieuwe editie van

Richter Roegholts *Amsterdam na 1900* had gelezen, het standaardwerk dat de geschiedschrijving van onze stad oppakt waar H. Brugmans' *Geschiedenis van Amsterdam* ophoudt. Ik had bij een vorige gelegenheid de eerdere, tweedelige editie al eens doorgenomen op verwijzingen naar Noord, en er toen maar bar weinig gevonden. Maar nu, nu dat hele stadsdeel juist in de door Roegholt beschreven eeuw was uitgegroeid tot een agglomeratie even groot en even volkrijk als Alkmaar of Hilversum, met meer dan tachtigduizend bewoners, zou het toch wel wat meer pagina's waard zijn?

Nee dus. Dat er een stuk Amsterdam benoorden het IJ bestaat, ontdekt de lezer pas bij de bespreking van het Algemeen Uitbreidingsplan van 1935, waarin Noord een 'stedebouwkundige fout' werd genoemd (een gedachte waarop in dit boek nog zal worden teruggekomen). De stadsuitbreidingen van de jaren vijftig en zestig zijn een alinea waard, maar verder komt Noord alleen ter sprake als iets wat verbonden moet worden met 'de stad'. Roegholt maakt melding van de bouw van de Schellingwouderbrug, van de IJtunnel, van de plannen voor de inmiddels voltooide ring. Maar dat al deze verbindingen met Noord ook daadwerkelijk ergens héén leiden valt uit het boek niet op te maken. Roegholts geschiedschrijving wekt sterk de indruk dat de auteur nooit een stap benoorden het IJ zette, bijvoorbeeld omdat de auteur vindt dat dit deel van Amsterdam geen Amsterdam is – en als zodanig is die opvatting een juiste weerspiegeling van de opinie van de overgrote meerderheid van de Amsterdammers, veel Noord-Amsterdammers inbegrepen.

Het is ook, laat daar geen misverstand over bestaan, mijn opinie. Waarom dan ergernis als ik dat bevestigd zie? Boos omdat Noord te kort wordt gedaan? Het is al te gek voor woorden. Mijn leven lang was ik de meest haatdragende Noord-renegaat geweest van heel Amsterdam. Ik had me als het ware het monopolie willen toe-eigenen op de formulering van die wrok,

omdat ik immers wist Waar Ik Het Over Had. Ik was er namelijk geboren. Maar rondom dezelfde tijd dat ik de deur van Noord definitief achter me had dichtgetrokken merkte ik dat ik die wrok niet meer zonder bijmenging kon proeven. Blijkbaar was er, om met Joseph Heller te spreken, Iets Gebeurd.